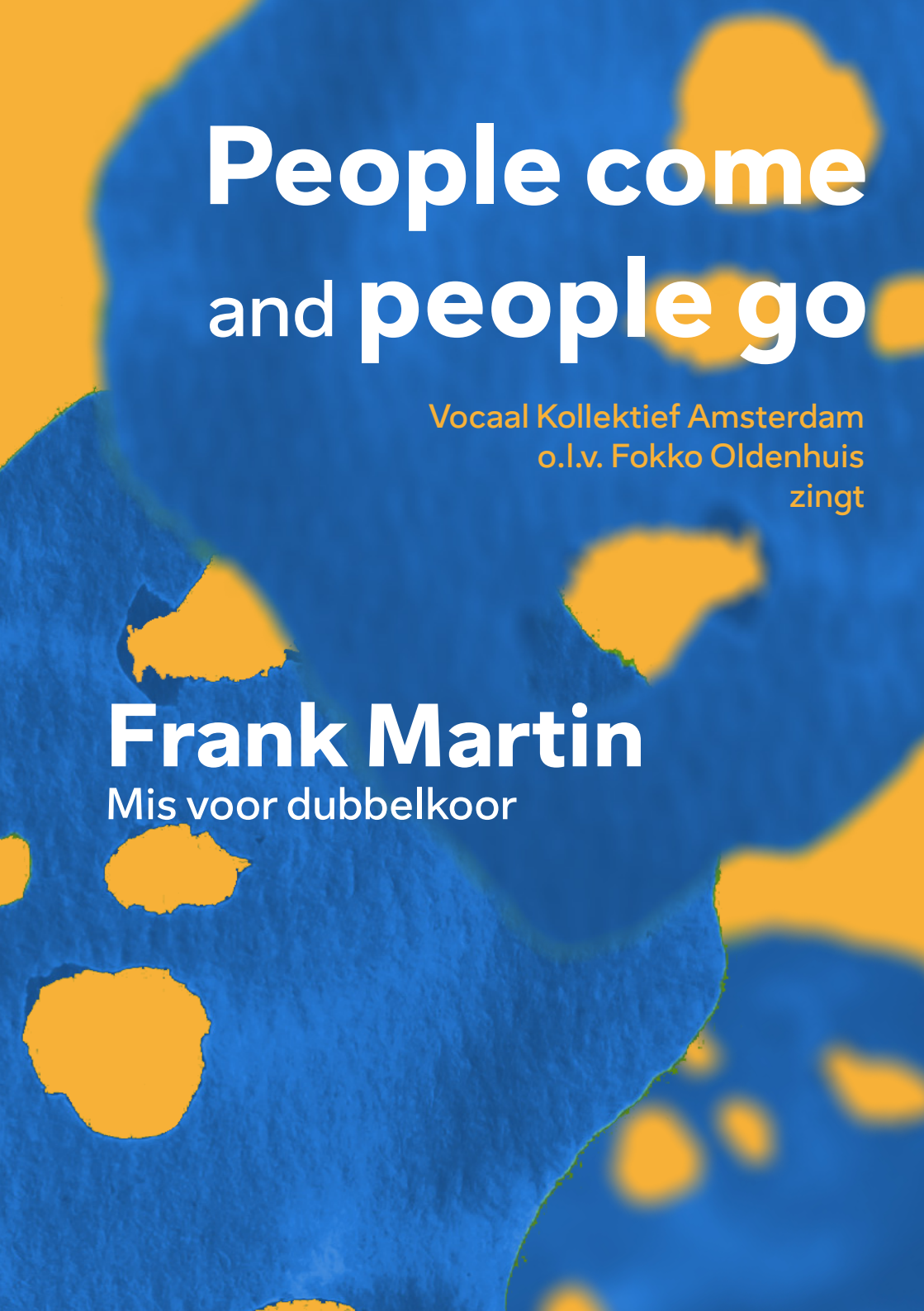

People come and people go

Vocaal Kollektief Amsterdam
o.l.v. Fokko Oldenhuis
zingt

Frank Martin

Mis voor dubbelkoor

Programma

Frank Ticheli

Earth Song

William Knight

Tij

Morten Lauridsen

uit *Les Chanson des Roses*

David Lang

Again (After Ecclesiastes)

Davide Liani

uit *Historiettes*

Pauze

Frank Martin

Mis voor dubbelkoor

People come and People go

Het is makkelijk de weg kwijt te raken in deze wereld. Om je af te vragen of je individuele handelen wel zin heeft in het licht van alle catastrofes die via onze schermen onze levens binnen schijnen. Om de moed te verliezen. De herhalende opeenvolging van dagen, taken en handelingen kan uitzichtloos lijken.

Maar is er niet juist in die herhaling ook schoonheid te vinden? Is het handelen zelf niet het grootste verzet tegen de moedeloosheid? En is deze handeling, hoe klein ook, niet essentieel in het vormen van een groter geheel? Zingen in een koor is een oefening in herhaling. Herhaling van composities, van noten en pauzes. Een herhaling van gezamenlijk in- en uitademen. Maar ook een herhaling van aanwezigheid, elke donderdag opnieuw. En zoals we tijdens het inzingen eerst onze eigen stem opmerken en daarna die van de mensen om ons heen, wordt de wereld de gehele repetitie lang groter en kleiner.

Het programma dat we vanavond voor u zingen wisselt op diezelfde manier steeds tussen het onbevattelijk grote en het minuscuul kleine, als een ontdekking van hoe, zoals bij een fractal*, het kleine te vinden is in het grootse, maar het grootse ook in het kleine. En dat beiden dus niet zonder elkaar kunnen bestaan.

De *Mis voor Dubbelkoor* van Frank Martin, bijvoorbeeld, is groots in diens bezetting en uitbundigheid, maar werd door Martin gecomponeerd als persoonlijk gesprek met God, zonder de bedoeling het ooit uit te voeren. Een stuk als *Again (after ecclesiastes)* van David Lang reflecteert op de zwaarte van een wereld, een leven, waarin alles zich herhaalt. Dit is wellicht het gevoel van betekenisloosheid waarmee we zo vaak de nieuwsberichten op onze telefoon afsluiten. Tegelijkertijd is dit hoopvol, we kunnen steeds opnieuw beginnen.

Andere stukken benadrukken juist de kracht van transformatie die uitgaat van herhaling: William Knight's *Tijs* schetst hoe eb en vloed elkaar eeuwig

afwisselen, maar het water toch ook continu verandert, en ook dat waar het mee in aanraking komt, doet veranderen. Bij Morten Lauridsen en Davide Liani is dan weer het grote in het kleine te vinden. Een roos, een pauw, wapperend haar. Een kind weigert midden in een overhoring het spel nog mee te spelen en wist het krijtbord leeg. De woorden en cijfers verdwijnen en op het lege bord tekent hij een lachend gezicht. Vernietiging, schepping, opnieuw.

Dit brengt ons terug bij het zingen. De herhalende oefening waar we ons de afgelopen maanden elke donderdagavond aan over hebben gegeven. Hier vinden we het kleine in het grote en het grote in het kleine. De kracht van de herhaling maar daarmee ook de kracht van de handeling. Passend dus dat we het concert openen met *Earth Song* van Frank Ticheli. 'Through darkness and pain and strife, I'll sing.'

*Een fractal is een wiskundig figuur die uit kleinere kopieën van zichzelf bestaat. Wanneer je inzoomt op een deel van de fractal, zie je het geheel terug. Met sommige formules zijn deze fractals eindeloos complex, en kun je in theorie oneindig deze zelfgelijkendheid tegenkomen. Nico Bakker exposeert tijdens de concerten een aantal van zijn fractal-kunstwerken. In het midden van dit programmaboekje vind je hierover meer informatie.

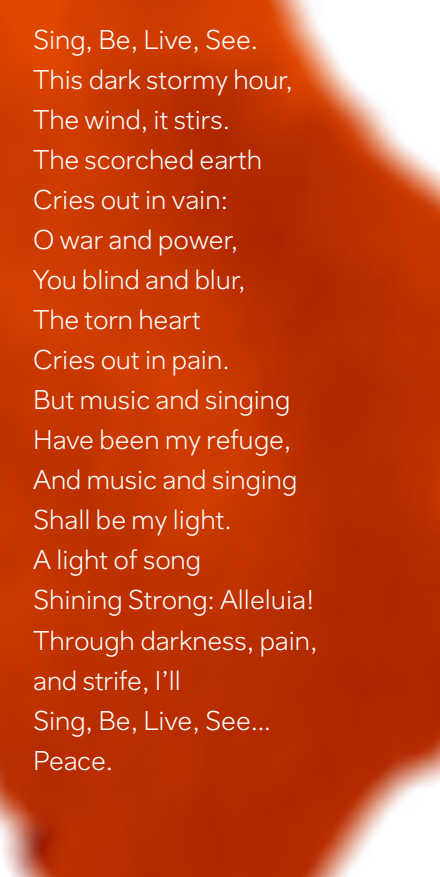
Frank Ticheli

Earth Song

De Amerikaanse componist Frank Ticheli schreef *Earth Song* in 2007. In dat jaar maakte president Bush de controversiële keuze om 20.000 extra militairen naar Irak te zenden. Het jaar zou de dodelijkste worden voor Amerikaanse militairen en één van de meest gewelddadige voor Irakese burgers. Net als het overgrote deel van de Amerikanen, was Ticheli de oorlog zat. Uit die frustratie komt *Earth Song* voort, een gebed voor vrede en een ode aan muziek als toevlucht.

Wordt *Earth Song* van die boodschap een beetje zoetsappig en kitscherig? Het is inderdaad zoeken naar subtiliteit in de tekst die Ticheli zelf voor het stuk schreef, maar die ondubbelzinnigheid heeft zeker een grote bijdrage geleverd aan de populariteit van *Earth Song* en diervan status als, zoals Ticheli het zelf noemt, “a kind of anthem of the times”. Tijdens de eerste helft van dit decennium verrees *Earth Song* bijvoorbeeld als een soort digitale verbindings-hymne, toen door de pandemie geïsoleerde koorzangers over de hele wereld vanuit hun huis individueel hun zangpartijen opnamen en deze bij elkaar zetten in honingzoete social-mediavideo's.

Wat je er ook van vindt, het gevoel dat zingen een toevlucht is en troost kan bieden, is een idee dat wereldwijd resoneert. Daarmee maakt *Earth Song* de belofte van zijn titel niet alleen op een passend letterlijke manier waar, maar misstaat het ook niet in ons programma. De tijdloosheid van lijden staat buiten kijf, *Earth Song* zoekt een manier om het te verdragen zonder erin te berusten, waarvan akte de twee slotakkoorden die eenduidig vragen om vrede.

Sing, Be, Live, See.
This dark stormy hour,
The wind, it stirs.
The scorched earth
Cries out in vain:
O war and power,
You blind and blur,
The torn heart
Cries out in pain.
But music and singing
Have been my refuge,
And music and singing
Shall be my light.
A light of song
Shining Strong: Alleluia!
Through darkness, pain,
and strife, I'll
Sing, Be, Live, See...
Peace.

William Knight

Tij

Het tij komt, gaat en komt weer, elke twaalf uur en vijftientwintig minuten. In Nederland zwelt het als eerste aan in het zuidwesten, in Zeeland. Het trekt verder langs de Hollandse kust, stuwt tot diep in de Betuwe het rivierwater op, stroomt vanaf Den Helder oostwaarts en bedekt er de Waddenzee. Na twaalf uur bereikt het Delfzijl, waar het net begint weg te ebben als de volgende golf zich in Zeeland alweer aandient.

In *Tij*, door William Knight op een tekst van Ivanka de Ruijter, horen we die grote golfbeweging en verwonderen we ons erom. *Tij*, tijd en water vallen samen: de regelmaat van het komen en gaan, de immense ouderdom van die regelmaat. We beginnen langzaam, bij laagwater, en horen hoe het tij aanzwelt. Intussen zien we het water in verschillende gedaantes: als mist op de dijk, als dauwdruppels, als meer en als rivier, als zee, als nevel en als regenboog, als regen, als wolken in het blauw; en zo energiek als het hoogwater zich aandient, zo kalm ebt het ook weer weg naar de oceaan, waar de cyclus opnieuw begint.

De Engelse componist William Knight woont sinds 2014 in Nederland. Naast zijn werk als componist is hij actief als zanger, met als specialisme hoge tenorzang. Als solist heeft hij gewerkt met veel toonaangevende ensembles, waaronder het Amsterdam Baroque Orchestra & Choir, het Collegium Vocale Gent en het Nederlands Kamerkoor.

Ivanka de Ruijter is dichtster. Van 2018 tot 2021 was ze stadsdichter van Wageningen. Het gedicht *Tij* schreef ze in 2023 speciaal voor het vijftigjarig jubileum van het Wageningse koor Musica Vocale.

Naast de dijk hangt mist te drogen
als een witte doorschijnende was,
daaronder het gras waar de dauw
zich vouwt om het veld.

Niet wordt geteld, maar sijpelt,
wordt het blauw in de lucht,
heel langzaam fel
nat in nat, een aquarel.

Lieve tijd, ben jij van water?
Zijn je jaren van rivier,
is de nevel jouw theater,
een regenboog je speelkwartier?

Is een meer gemaakt van zomer
en de zee van eeuwen jou?
Tijd, als jij van water bent,
is dat wat ik je zingen zou.

Je leert me
schoonheid te beschrijven
in wat komt en niet meer terug,
je laat mijn borstkas op je golven
en me drijven op je rug.
En je lakt de dijk na regen
met een glinsterend vernis.

Voor wat is een rivier
voor wat voorbij,
laat me zwellen en verzinken
in je tomeloze tij.

Stuw wat van hout is,
slijt elke steen,
leid wie al oud is of alleen,
en draag hun mooiste dagen,
drijf ze naar de oceaan,
waar de kleuren van het water
in de wolken overgaan,
als een stille tijdfontein,
en laat de wolken zich vermommen
tot ze weer nevel zijn.

Morten Lauridsen

uit Les chansons des roses

Het vijfdelige *Les chansons des roses* is gebaseerd op de postuum gepubliceerde cyclus *Les roses* van dichter Rainer Maria Rilke. De Amerikaanse componist Morten Lauridsen arrangeerde vijf gedichten uit de cyclus voor koor (waarvan één deel met piano), naar eigen zeggen vanwege hun “hun prachtige lyriek, mooie vorm en elegante beeldtaal”.

Je zou gerust kunnen zeggen dat rozen een obsessie waren voor Rilke. De laatste jaren van zijn leven schreef hij onuitputtelijk over de bloem en zorgde hij fanatiek voor de bloemen in de tuin van Chateau de Muzot, zijn toenmalige woonplaats in de Rhônevallei. Het verhaal gaat dat hij in 1926 zijn vinger sneed aan de doorn van een roos, zoals zo vaak gebeurd was, maar het bloeden die dag niet wilde stoppen. Rilke bleek vergevorderde leukemie te hebben. “O roos, louter tegenspraak, verlangen niemands slaap te zijn onder zo veel oogleden,” siert zijn grafsteen. In zijn gedichten beschouwt Rilke de gelaagde, veelzijdige roos in al haar tegenstellingen en poëtische eigenaardigheden.

En une seule fleur

C'est pourtant nous
qui t'avons proposé
de remplir ton calice.
Enchantée de cet artifice,
ton abondance l'avait osé.

Tu étais assez riche,
pour devenir cent fois toi-même
en une seule fleur;
c'est l'état de celui qui aime...
Mais tu n'as pas pensé ailleurs.

*Toch zijn wij het
die je hebben aangezegd
je kelk te vullen.
Betoverd door dit vermogen
greep je in weelde boven je uit.*

*Je was rijk genoeg
om honderd maal jezelf te worden
in een enkele bloem;
zo kan het wie liefheeft gaan...
Maar het is voor jou vanzelfsprekend.*

Contre qui, rose

Contre qui, rose,
avez-vous adopté
ces épines?

Votre joie trop fine vous a-t-elle
forcée de devenir
cette chose armée?

Mais de qui vous protège
cette arme exagérée?
Combien d'ennemis vous ai-je
enlevés
qui ne la craignaient point.
Au contraire, d'été en automne,
vous blessez les soins
qu'on vous donne.

*Tegen wie, roos,
hebt u zich gewapend
met deze doorns?*

*Dwong uw fijngevoeligheid u
tot harnas
te worden?*

*Maar tegen wie
moet dit teveel u beschermen?
Van hoeveel vijanden heb ik u
Bevrijd die deze wapenrusting niet
vreesden?
Integendeel, van zomer tot herfst
kwetst u hen die u
met hun zorgen omringen.*

David Lang

Again (After Ecclesiastes)

In de context van het Oude Testament is *Prediker* een opvallend boek. De schrijver, volgens de Rabbijnse traditie koning Solomon, past met het schrijven in de wijsheidsliteratuur tussen boeken als *Job* en *Spreuken*, maar met de mijmeringen over de zinloosheid van een eindeloos herhalend bestaan is de toon veel negatiever dan andere boeken in de canon. Componist David Lang schreef een vrije bewerking van een deel van hoofdstuk 1 van *Prediker* en componeerde het tot een haast slepend stuk van in elkaar hakende omlaag tuimelende zanglijnen. Het illustreert hoe de auteur zich afgemat voelt door de eindeloze herhaling van patronen, voor de zangers nog verder verduidelijkt door sommige aanwijzingen in de partituur: “very internal - more tragic and resigned than peaceful”. En de muziek gaat

bedwelmend door: “on and on, and on and on”.

Is er ergens nog iets van hoop te vinden, een troost in de oneindige ellende? *Prediker* zelf vindt uiteindelijk een verlichting in de wijsheid dat de kracht van de mens zo beperkt is, dat je niets anders kunt dan genieten van de simpele dingen van het leven in het moment zelf, want ook die zijn van Gods hand.

People come and people go
the earth goes on and on
the sun rises, the sun sets
it rushes where it rises again
the wind blows round, round and round
it stops, it blows again
all the rivers run to the sea, but the sea is never full
from where the rivers run they run again

these things make me so tired
I can't speak, I can't see, I can't hear
what happened before will happen again
I forgot it all before.
I will forget it again.

Davide Liani

uit **Historiettes**

In *Historiettes* zet een onbekende Italiaan gedichten van een bekende Fransman op muziek. Over Davide Liani (1921-2005) is niet veel te vinden. Volgens onbetrouwbare internetbronnen kwam Liani uit Camino al Tagliamento in de provincie Udine. Zijn muzikale leven behelsde voornamelijk koördirectie en muziekpedagogie. Van 1986-92 was hij directeur van het Conservatorium 'Bernadetto Marcello' te Venetië, de stad

waar hij in 2005 stierf.

Ergens tussendoor componeerde hij deze *Historiettes*, een toonzetting van vijf gedichten uit de pen van Jacques Prévert (1900-1977). Deze heeft de aarde iets meer doen opschudden dan Liani. Zijn dichtbundel *Paroles* (1945) was een bestseller in Frankrijk en wordt nog steeds gelezen. Als scenarioschrijver stond hij mede aan de wieg van het poëtisch realisme. Met de toneelgroep Groupe Octobre maakte hij ook nog eens communistisch propagandatheater. *Historiettes* bevat vijf gedichten uit verschillende bundels. U hoort eerst 'La bruette', een kinderlijke fabel met een speelse kritiek op religie. De pauw draait zijn pronkende rad, het toeval doet de rest van de schepping, God nestelt zich ertussen en de mens moet ten slotte de kruiwagen duwen. De vier regels laat Liani zingen als een ironisch kinderliedje. In 'Le bouquet' wordt het menselijk leven gelijkgesteld aan bloemen: van jong en groen tot opbloeiend tot verwelkend tot dood. "J'attend le vainquer" is een plotseling hoorngeschal, een aankondiging van de overwinnaar op de dood (die natuurlijk nooit komt). 'Il dit non avec la tête' is een lofzang op de slechte leerling. Onder dreigementen van de 'professeur' en boegeroep van de brave kindertjes veegt hij alle droge kennis van het bord en tekent 'het gezicht van het geluk' op de krijtresten. Liani laat de spanning in deze handeling muzikaal toenemen, tot het gezicht eenmaal staat: dan komt ook de muziek weer tot rust. 'Chanson pour vous' bezingt een schipbreukeling, wiens zwarte haren dansen op de golven. De septembermist doen de zon gelijken op een ziekelijk groene limoen, waaronder een schip als een dode hond op zijn rug met de poten naar boven ligt; een opletende luisteraar kan de hond horen doodvallen. In 'Le temps perdu' staat de zon in een positiever daglicht, als kameraad van een fabrieksarbeider welteverstaan. De arbeider vraagt zich boos af waarom hij op een zonnige dag zijn tijd moet verdoen aan 'un patron', een opzichter. Herkenbaar? Gefeliciteerd, u bent arbeider. De eindige aard van het leven is ook hier een gegeven, maar het slot is strijdbaar.

La bruette (La cariola)

Le paon fait la roue
le hasard fait le reste
Dieu s'assoit dedans
et l'homme pousse.

Le bouquet

Que faites-vous là petite fille
Avec ces fleur fraîchement coupées
Que faites-vous là jeune fille
Avec ces fleur ces fleur séchées
Que faites-vous là jolie femme
Avec ces fleurs qui se fanent
Que faites-vous là vieille femme
Avec ces fleurs qui meurent.

J'attends le vainqueur.

Il dit non avec la tête

Il dit non avec la tête
mais il dit oui avec le coeur
il dit oui à ce qu'il aime
il dit non au professeur
il est debout
on le questionne
et tous les problèmes sont posés
soudain le fou rire le prend
et il efface tout
les chiffres et les mots
les dates et les noms
les prases et les pièges
et malgré les menaces du maître
sous les huées des enfants prodige
avec les craies de toutes les couleurs

*De pauw spreidt zijn staart
het toeval doet de rest
God neemt er plaats
en de mens duwt.*

*Wat doe je daar, klein meisje
met die vers geplukte bloemen?
Wat doe je daar, jong meisje
met die gedroogde bloemen?
Wat doe je daar, mooie vrouw
met die verwelkte bloemen?
Wat doe je daar, oude vrouw
met die stervende bloemen?*

Ik wacht op de winnaar.

*Hij schudt nee met zijn hoofd
maar hij zegt ja met zijn hart
hij zegt ja tegen wat hij leuk vindt
hij zegt nee tegen de leraar
hij staat op
men ondervraagt hem
en alle problemen worden gesteld
plots overvalt de lach hem
en hij wist alles uit
de cijfers en de woorden
de data en de namen
de zinnen en de valstrikken
en zelfs met de dreigende leraar
het gejoel van wonderkinderen
met krijtjes in alle kleuren*

sur le tableau noir du malheur
il dessine le visage du bonheur

Chanson pour vous

Cheveux noirs cheveux noirs
caressés par les vagues
cheveux noirs cheveux noirs
décoiffés par le vent

Le brouillard de septembre
flotte derrière les arbres
le soleil est un citron vert
Et la Misère
dans sa voiture vide
traînée par trois enfants trop blonds
traverse les décombres
et s'en va vers la mer

Cheveux noirs...

Avec ses tonneaux de fer
ses debris de ciment armé
comme un chien mort
les pattes en l'air
le radeau de l'Amiraute
gît immobile sur les galets

Cheveux noirs...

Soleil
Citron vert emporté par le temps
La voix de la sirène
est une voix d'enfant

*op het zwarte bord van ongeluk
tekent hij het gezicht van geluk*

*Zwarte haren, zwarte haren
gestreeld door de golven
zwarte haren, zwarte haren
in de war door de wind*

*De septembermist
zweeft achter de bomen
de zon is een limoen
En de Ellende
in haar lege auto
gesleept door drie blonde kinderen
rijdt door het puin
en gaat op weg naar de zee*

Zwarte haren...

*Met zijn ijzeren vaten
zijn brokken van gewapend beton
als een dode hond
met de poten in de lucht
ligt het vlot van de Amiraute
roerloos op de kiezels*

Zwarte haren...

*Zon
Limoen meegesleurd door de tijd
De stem van de sirene
is een kinderstem*

Le temps perdu

Devant la porte de l'usine
le travailleur soudain s'arrête
le beau temps l'a tiré par la veste
et comme il se retourne
et regarde le soleil
tout rouge tout rond
souriant dans son ciel de plomb
il cligne de l'oeil
familièrement
Dis donc camarade Soleil
tu ne trouves pas
que c'est plutôt con
de donner une journée pareille
à un patron.

*Voor de poort van de fabriek
blijft de arbeider plots staan
het mooie weer trekt hem bij de jas
en terwijl hij zich omdraait
en naar de zon kijkt
heel rood, heel rond
lachend aan de loodgrijze hemel
knipoogt hij
vriendelijk
Zeg eens, kameraad Zon,
vind je het niet
dat het nogal stom is
om zo'n dag
aan een baas te geven?*

Tijdens onze concerten exposeert Nico Bakker met een aantal van zijn fractal-kunstwerken.

over Nico Bakker

Aanvankelijk vanuit wiskundige nieuwsgierigheid ben ik gaan werken met fractals: kan ik op mijn computer ook fractals maken? Toen dat eenmaal gelukt was, heb ik eerst eenvoudige fractals gemaakt en daarbij fractals van anderen nagemaakt. Daarbij kwamen ook fractals langs, die zichzelf in de hoekpunten raken, waardoor gesloten figuren ontstaan. Ik heb daarna een aantal fractals gevonden, die niet eerder door andere wiskundigen gevonden zijn. Daarbij komen zulke mooie vormen naar voren, dat die me inspireren om er kunst mee te maken.

Mijn werk bestaat uit zuivere fractals, afgeleiden van fractals en combinaties van fractals. Symmetrie speelt daarin een belangrijke rol. Voor een introductie van wat fractals zijn, verwijst ik naar mijn Youtube filmpje (2 minuten) via de QR-code hiernaast.

Meer van mijn werk is te vinden op mijn website:
<https://wisbaksels.nl/Kunst>

Steun ons

Geniet je van het concert, en wil je graag meer van ons horen? VOKA kan je hulp goed gebruiken. Doneer en help ons in de toekomst meer concerten te organiseren.
Scan één van de QR-codes om te doneren.

Donatie van 5,-

Donatie van 10,-

Donatie van 20,-

Over VOKA

Vocaal Kollektief Amsterdam is een jong koor van zo'n 40 enthousiaste en serieuze zangers. Elke donderdagavond maken we prachtige muziek maken onder leiding van Fokko Oldenhuis. Voor iedereen tussen de quarter en midlife, met zang- of koor-ervaring, die op zoek is naar de volgende stap na bijvoorbeeld een studentenkoor. We vinden het leuk om op hoog niveau samen te zingen én we hebben het gezellig tijdens de repetities en borrels.

Lijkt het je leuk om mee te zingen?

Stuur dan een mail met vermelding van je stemgroep naar info@koorvoka.nl.

Onze volgende concerten vinden plaats op 12 en 13 december 2026.

Frank Martin

Mis voor dubbelkoor

Decennialang was het enige paar ogen dat de partituur voor de Mis voor dubbelkoor zag, dat van de Zwitserse componist Frank Martin zelf. Hij zag het stuk, dat hij schreef in de jaren twintig van de vorige eeuw, als een intieme, persoonlijke aangelegenheid, iets dat alleen hem en God aanging. In die jaren kende hij worstelingen met zijn geloof, dat hij van huis uit al had meegekregen als zoon van een Calvinistische predikant. Een uitvoering van zijn mis leek hem ondenkbaar. Het schrijven van zijn stuk was voor hem de religieuze ervaring, de uitvoering ervan zou niet alleen zijn bescheidenheid schenden, maar ook de intieme expressie van zijn religieuze gevoelens riskeren.

Toen Martin in 1944 werd gevraagd om een cantata te schrijven voor het naderende einde van de oorlog, zag hij het als cruciaal dat het stuk een religieuze connotatie moest krijgen. Met *In terra pax* doorbrak hij zo zijn solitaire religiositeit, en vanaf dat moment zou hij vaker gewijde muziek schrijven om te laten uitvoeren.

Het duurde nog tot 1963 voordat Martins mis voor het eerst werd uitgevoerd, hoewel dit ook toen nog op clandestiene wijze gebeurde. Franz Brunnert, een koordirigent uit Hamburg, vroeg Martin om een kopie van zijn partituur voor studie-doeleinden, maar voerde het na ontvangst bijna direct op. Pas na een aantal uitvoeringen (waarvan de laatste officiële in Hilversum door het NCRV Vocaal Ensemble plaatsvond) gaf Martin officieel toestemming om de mis te publiceren. Had het feit dat hij destijds in Naarden woonde, op een steenworp afstand van het Hilversumse Media Park, iets te maken met dat hij uiteindelijk toch over de streep kwam? Na de publicatie lichtte Martin zijn keuze toe: “Laten we hopen dat er nog steeds de overtuiging, de jeugd en iets van schoonheid te vinden is in deze bijna een halve eeuw oude mis.”

De Mis voor dubbelkoor is volgens traditie opgedeeld in vijf delen: *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* en *Benedictus*, en *Agnus Dei*. De gehele mis van

Martin is een haast kaleidoscopische compositie, met twee koren die melodieën verweven en de dialoog aangaan. Het golft, deint, kabbelt, spoedt, schreeuwt en fluistert. Het is, zeker tijdens een eerste keer luisteren, een uitdagend stuk. Daarom volgt hieronder een luistergids voor de gehele mis, met persoonlijke bijdragen van een groot deel van de koorleden, die je tijdens het luisteren of juist daarna wat begeleiding kan bieden.

Voor mij staat Martins Mis in het teken van water, vooral aan het begin van ieder stuk kun je dit goed horen. Het *Kyrie* voelt als de deining van een oceaan, je begint bij een kleine golf, er komt een nieuwe bij, nog één, en voor je het weet buitelt het over elkaar, maar komt het ook samen in een massieve golf. Bij het *Gloria* duiken we een watergrot in. Je hoort de druppels die van het plafond op de vloer vallen en echoën door de ruimte, echo's die versmelten maar ook hun eigen weg gaan. *Credo* zijn de grote rivieren, kleine beekjes en stromen die elk in hun eigen tempo stromen, maar onverbiddelijk naar de grote zee. Het *Sanctus* begint hoog in de lucht, we volgen de regendruppels die immense afstanden afleggen naar de aarde toe. En dan barst de regen los. Tot slot voelt het *Agnus Dei* zoals de watermassa in de lucht, de grote wolken die samenkomen en zich ontvouwen over de aarde. Het voelt soms bijna dreigend, zo'n donkergrijze massa vol regen, maar ook iets wat, als je je eraan overgeeft, zoveel kan brengen en leven geeft aan de aarde. **Sjoerdje**

Ik heb de mis van Martin in 2017 met mijn vorige koor (Studentenkoor Amsterdam) gezongen. Het was mijn eerste jaar in een koor, en ik kende eigenlijk nog helemaal niet zo veel koormuziek. Toen ik dit stuk voor het eerste hoorde, dacht ik aan monniken met kappen op, die in stilte achter elkaar liepen. Maar aan het einde, toen het allemaal samen kwam, was ik verliefd op alle prachtige akkoorden. Zo fijn dat ik het nu nog een keer mag zingen! **Karen**

Kyrie

Kyrie eleison

Christe eleison

Kyrie eleison

Heer, ontferm U

Christus, ontferm u

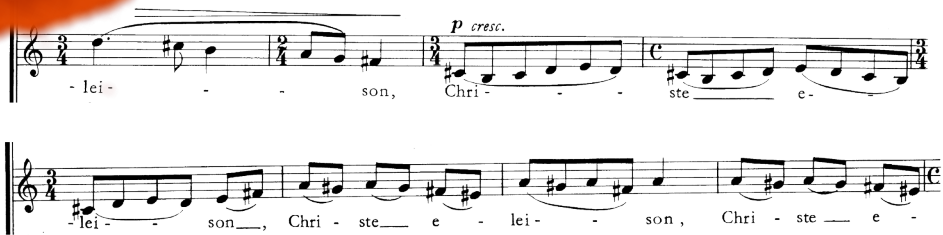
Heer, ontferm U

Het *Kyrie* bestaat meestal uit driemaal drie aanroepingen: drie keer *Kyrie eleison*, drie keer *Christe eleison*, en nog eens drie keer *Kyrie eleison*. Martin is hierin geen uitzondering, en in zijn versie is deze indeling vooral muzikaal te horen.

Het koor zingt vaak *Kyrie Eleison*, maar de manier waarop we dat doen verandert gaandeweg en zorgt op die manier voor nog eens een driedeling: Eerst is het *Kyrie* ingetogen, kwetsbaar, als voorzichtige vraag aan God om zich over ons te ontfermen. Daarna zingen we het iets dwingender, als uitroep: ontferm u! De derde keer begint het in golvende bewegingen met veel tekstherhaling, als een soort mantra. Het verzoek wordt steeds nadrukkelijker en er komen steeds meer stemmen bij. Na een voorlopig hoogtepunt (bij sommige stemmen in de hoge b) gaan we over naar *Christe*.

Voor de *Christe eleison* geldt dezelfde drievoud. Eerst zingen de lagere stemmen herhalend *Christe eleison*. Dan volgt er een opbouw, bijna als een achtbaan, met een prachtige lijn van de alt en bassen van koor 1. Dat eindigt in een stromende versie van *Christe eleison*, die uiteindelijk leidt tot een muzikaal hoogtepunt in alle stemmen.

Op dat hoogtepunt gaan we dan weer over naar de *Kyrie* en sluiten we af. We eindigen bijna net zo bescheiden en rustig als we zijn begonnen.

Kyrie vanaf maat 73: dit mysterieuze deel, dat langzaam opbouwt, vind ik prachtig. **Jori**

Het is altijd even schrikken, maat 88 van het *Kyrie*. Na een weifelend *Kyrie eleison*, een langzaam maar intens opbouwend *Christe eleison*, keert *Kyrie eleison* prachtig en fortissimo terug om vervolgens weer in een tiental maten zachtjes richting het *Gloria* te bewegen. Ik ben altijd een beetje overrompeld door het vroege pieken. Het is het moment dat je echt de mis in getrokken wordt, als een belofte voor wat er komen gaat. En dat voelt dan een beetje alsof je net per ongeluk heel hard geniesd hebt. **Jorn**

Gloria

In het *Gloria* beeldt Martin met de muziek heel duidelijk de betekenis van de tekst uit. Voor de *Gloria in excelsis deo* heeft hij gekozen voor een opbouw van laag naar hoog, van koor 2 naar koor 1. En die opbouw komt niet één, maar twee keer! Het kan altijd hoger! De sfeer is etherisch en engelachtig. Daartegenover staat *Et in terra pax hominibus bonae voluntatis*. Het aardse wordt in eerste instantie dan ook bezongen door de lagere stemmen van beide koren. De sopranen mogen pas later weer meedoen.

Anders dan in het *Kyrie* hiervoor, is er in dit gedeelte veel tekst, die soms bijna gezongen wordt zoals je het zou spreken: snel en in het register van een spreekstem. In dat opzicht is het best verhalend en lijkt het alsof de verschillende koren en stemmen een gesprek met elkaar voeren. Soms proberen de stemmen elkaar te overtroeven. Zo beginnen de bassen en tenoren van koor 2 bijvoorbeeld met *Laudamus te* (Wij loven u). De alt en sopranen van koor 2 gaan daar letterlijk overheen met *Benedicimus te, adoramus te* (Wij prijzen en aanbidden u). En alsof dat nog niet genoeg is, zet koor 1 er nog een schepje bovenop met *Glorificamus te* (Wij verheerlijken u).

Martins *Gloria* is heel afwisselend: van laag naar hoog, van langzaam naar snel, van ingetogen naar expressief. Je hoort in deze verscheidenheid dat het *Gloria* alle facetten van Gods heerlijkheid belicht.

We eindigen in een soort wedstrijd tussen de vrouwenstemmen, die inmiddels elke connectie met de aardbol kwijt te lijken zijn.

f
 Quo - ni - am tu so - lus san - ctus, tu so - lus
 Do - mi - nus, tu so - lus Al - tis - si - mus

Gloria maten 85-89: deze voortstuwende melodie van de bassen vind ik zalig. Ik kan bijna niet stilstaan tijdens dit deel. **Jori**

*Gloria in excelsis Deo,
 et in terra pax
 hominibus bonae voluntatis
 Laudamus te.
 Benedicimus te.
 Adoramus te.
 Glorificamus te.
 Gratias agimus tibi
 propter magnam gloriam tuam.
 Domine Deus, Rex caelestis,
 Deus Pater omnipotens.
 Domine fili unigenite, Jesu Christe.
 Domine Deus, Agnus Dei, Filius patris.
 Qui tollis peccata mundi,
 miserere nobis.
 Qui tollis peccata mundi
 suscipe deprecationem nostram.
 Qui sedes ad dexteram patris
 miserere nobis.
 Quoniam tu solus sanctus.
 Tu solus Dominus.
 Tu solus Altissimus, Jesu Christe.
 Cum Sancto Spiritu
 in gloria Dei Patris.
 Amen.*

*Eer aan God in den hoge
 En vrede op aarde
 aan de mensen van goede wil.
 Wij loven U,
 Wij zegenen U,
 Wij aanbidden U,
 Wij verheerlijken U.
 Wij zeggen U dank
 om Uw grote heerlijkheid.
 Heer God, hemelse Koning,
 God almachtige Vader.
 Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus.
 Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader.
 Gij die wegneemt de zonden der wereld,
 ontferm U over ons.
 Gij die wegneemt de zonden der wereld,
 neem onze smeekbede aan.
 Gij, die zit aan de rechterhand van de Vader,
 ontferm U over ons.
 Want Gij alleen zijt de Heilige,
 Gij alleen de Heer,
 Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus.
 Met de Heilige Geest,
 in de heerlijkheid van God de Vader.
 Amen.*

Credo

Het *Credo* is de geloofsbelijdenis: Ik geloof in één God! Dat zingt koor 2 dan ook homofoon aan het begin, als een krachtig statement. En net zoals dit geloof de basis vormt voor het christendom, vormt koor 2 muzikaal gezien de basis voor het stuk. Met hun lage noten die zij lang aanhouden bieden ze koor 1 de mogelijkheid om uit te wijden over waar we dan precies in geloven.

Ook in het *Credo* beeldt Martin de tekst uit. Het neerdalen van God uit de hemel (*descendit de caelis*) klinkt als een veer die in golvende bewegingen naar beneden valt. Bij het stukje over de menswording van God maakt Martin duidelijk welk moment voor hem het belangrijkste is. De sopranen van koor 1 zingen maten lang dezelfde noot (en dat overkomt sopranen 1 in tegenstelling tot andere stemmen niet vaak in hun carrière). Alleen op het belangrijkste moment *Et homo factus est* mogen zij heel even met één nootje uithalen.

Daarna zetten de tenoren van koor 1 een huilende *Crucifixus* in, die overgaat in het stille lijden van Jezus en het uiteindelijk begraven.

Gelukkig hoeven we niet lang te treuren, want de sopranen van koor 2 nemen ons al snel in stijgende lijnen weer mee naar de wederopstanding (et *resurrexit!*).

*Credo in unum Deum,
Patrem omnipotentem,
Factorem caeli et terræ,
Visibillum omnium et invisibillum.
Et in unum Dominum Iesum Christum,
Filium Dei Unigenitum,
Et ex Patre natum ante omnia sæcula.
Deum de Deo, lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero,
Genitum, non factum,
consubstantialem Patri:*

*Ik geloof in één God,
de almachtige Vader,
Schepper van hemelen en aarde,
van al wat zichtbaaren onzichtbaar is.
En in één Heer, Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God,
voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, Licht uit Licht,
ware God uit de ware God.
Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader,*

*Per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines et propter nostram
salutem
Descendit de cœlis.
Et incarnatus est de Spiritu Sancto
Ex Maria Virgine, et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis
sub Pontio Pilato;
Passus, et sepultus est,
Et resurrexit tertia die,
secundum Scripturas,
Et ascendit in cœlum,
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
iudicare vivos et mortuos,
Cuius regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum,
Dominum et vivificantem:
Qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio simul
adoratur et conglorificatur:
Qui locutus est per prophetas.
Et unam, sanctam, catholicam
et apostolicam Ecclesiam.
Confiteor unum baptisma
in remissionem peccatorum.
Et expecto resurrectionem mortuorum,
Et vitam venturi sæculi. Amen.*

*door wie alles geschapen is.
Die voor ons mensen en omwille van ons heil
uit de hemel is neergedaald.
En het vlees heeft aangenomen door de
heilige Geest
uit de Maagd Maria, en is mens geworden;
Die voor ons ook werd gekruisigd
onder Pontius Pilatus,
heeft geleden en is begraven.
En hij verrees op de derde dag,
volgens de Schriften.
Hij is opgestegen ten hemel;
zit aan de rechterhand van de Vader.
En Hij zal wederkomen in heerlijkheid,
om te oordelen levenden en doden.
Hij wiens rijk geen einde zal hebben.
En in de heilige Geest,
die Heer is en het leven geeft;
die voortkomt uit de Vader en de Zoon,
die met de Vader en de Zoon
tezamen wordt aanbeden en verheerlijkt;
die gesproken heeft door de profeten.
En in de éne, heilige, katholieke
en apostolische Kerk.
Ik belijd één doopsel
tot vergeving van de zonden.
En ik verwacht de opstanding van de doden,
En het leven van de komende tijd. Amen.*

Gevoelens van jaloezie zijn zelfs koorleden niet vreemd. Er zijn van die momenten waarop je verlekkerd luistert naar een andere stemgroep en denkt, zat ik daar maar bij. De baslijn van koor twee in het *Credo* tussen maat 13 en maat 23. Jaloersmakend! **Mick**

één van mijn favoriete momenten is het einde van het *Credo*, waar koor 1 tien prachtige maten zingen en wij als koor 2 heel even kunnen luisteren en genieten van dit geweldige stuk. De kunst is om je NIET te veel te verliezen in het luisteren, want als sopraan van koor 2 zetten wij meteen daarna het *et resurrexit* in, en die inzet wil je niet missen!!! **Afke**

Mijn favoriete deel bestaat uit de laatste maten van het *Credo*. Na de delen ervoor, met alle interacties tussen de twee koren, en alle verschillende bewegingen die allemaal op een ander stuk lijken, worden alle achtste noten legato en lijkt alles op zijn plek te vallen. Net op tijd voor de mooiste *Amen* van het stuk. **Stijn**

Één van mijn favoriete momenten in de mis (het zijn er veel) is eigenlijk een moment stilte: aan het einde van het credo, hoor ik in de enorme rust tussen *et expecto* en *resurrectionem mortuorum* een enorme (interne) 'BOEM'. **Karen**

Sanctus, Benedictus

*Sanctus, sanctus, sanctus,
Domine Deus Sabaath.
Pleni sunt coeli et terra
gloria tua.
Hosanna in excelsis!*

*Heilig, heilig, heilig,
De Heer, de God der heerscharen.
Vol zijn hemel en aarde
van uw heerlijkheid
Hosanna in den hoge!*

*Benedictus qui venit
in nomine Domini.
Hosanna in excelsis!*

*Gezegend hij die komt
in de naam des Heren.
Hosanna in den hoge!*

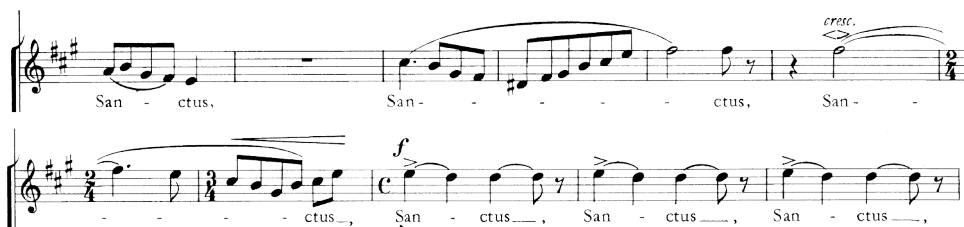
Het *sanctus* is een viering na afloop van de verlossing (door de dood en wederopstanding van Jezus die we net hebben meegemaakt). In dat opzicht is het ook gericht op de toekomst: zo kan de wereld eruitzien!

We horen de etherische klanken in de sopraan lijnen, maar in het geheel klinkt het minder engelachtig dan de gloria. Dat komt door de tenoren en bassen van beide koren. Op het moment dat de sopranen en altten met hun *sanctus* weg dreigen te zweven, houden zij ons met beide voeten stevig op de grond.

Vanaf de *Pleni sunt coeli* is het één grote viering van de hemel op aarde. In geen ander stuk uit Martin's mis zijn de twee koren zo in dialoog met elkaar. Ze imiteren elkaar op een speelse manier. Het lijkt alsof ze op een gezellig feestje telkens weer een nieuwe trucje aan de ander laten zien en elkaar op die manier tot steeds rokelozere manoeuvres uitdagen.

Aan het einde van het *Sanctus* beginnen we met het *Hosanna*, in 5/4 maat. Let op de sopranen, die zingen hun *Hosanna's* dissonant met elkaar, genieten! **Iris**

Het gaat om *Sanctus* maten 25-34. Na meerdere ingewikkelde loopjes eindigt het *Sanctus* in luide dissonanten waar elke keer mijn oren van gaan kraken, m'n hoofd gaat gonzen en m'n buik gaat kriebelen! **Désirée**

Agnus Dei

Lam Gods, dat de zonden van de wereld
wegneemt, ontferm u over ons.

Lam Gods, dat de zonden van de wereld wegneemt, geef ons de vrede.

Terwijl we ons net nog op een gezellig feestje bevonden, is de sfeer nu ineens helemaal omgeslagen. Niet eerder was de scheiding tussen koor 1 en 2 zo duidelijk te horen als bij het *Agnus Dei*. Martin heeft ons het hele stuk laten wachten om dit patroon nu ineens zo helder te openbaren. Terwijl we hiervoor nog in dialoog met elkaar stonden, lijken we nu langs elkaar heen te zingen.

In de tekst gaat het erom, dat Jezus de zonden van de mens wegneemt: een loskoppeling van de mens en zijn slechte daden; koor 1 en koor 2 die los van elkaar bestaan.

De twee koren die vooral ritmisch tegen elkaar in lijken te gaan zijn ook een reflectie op het werk dat de mens nog te wachten staat. We hebben een leven gehad zonder God op aarde en dat ging niet zo goed, toen kwam hij in de vorm van Jezus op aarde om zich op te offeren voor onze zonden. Nu moeten we ervoor zorgen dat God in ons verder leeft. Deze uitdaging is wat we hier horen: het in balans brengen van tegenpolen, het vinden van het juiste ritme, het doorbreken van een patroon, het worstelen met tegenstrijdigheden, het omgaan met weerstand en het zoeken naar het juiste om te doen.

Tegelijkertijd brengt de opoffering van Jezus de mens dichterbij God, en zo eindigen de twee koren in een gezamenlijke wens voor vrede: *dona nobis pacem!*

Het laatste deel van de mis is als een soort mantra. De tekst *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi* wordt door Koor 1 telkens op hetzelfde dalende lijntje gezongen. Maar in het slot is het anders: Koor 1 houdt even de adem in en herhaalt dan voor de laatste keer deze woorden, waarbij de partijen ineens splitsen. Met name hoe de sopranen daar als engelen de hoogte in gaan en weer neerdalen, alvorens het vredige *dona nobis pacem* klinkt, daar krijg ik kippenvel van. **Vincent**

Het *Agnus* begint als een continu ritme, donker en warm. Na een vloeiend, meditatief bad klinkt ineens een heldere gong: de bassen hebben eindelijk het hoogste woord. Het *Agnus* is in mijn ogen het meest mystieke stuk van de mis. Een mantra wordt eindeloos herhaalt tot je in trance raakt. Voor een barokken altaar neemt een Capucijn in een bruine pij een slok wijn uit een gouden bokaal en verafgood een lam. (algemeen *agnus*, anywhere)
Yannic

Vocaal Kollektief Amsterdam

Alten: Anne - Caitlin - Esther - Femke

Jori - Koosje - Marianne - Marrit

Sammy Bassen: Ferdinand - Freddie

- Jason - Josia - Justin - Lennart

- Mick - Peer - Vincent - Yannic

Tenoren: Ashwin - Ben - Cas - Isan

Jorn - Marijn - Marinus - Menzo

Ruben - Stijn - Thomas *Sopranen:*

Afke - Amarenske - Anne - Camille

- Désirée - Elianne - Iris Karen -

Liesbeth - Saar - Sjoerdje - Sophie

Teksten en redactie

Inleiding: Jori en Menzo

Tij: Ferdinand

Historiettes: Jason

Luistergids Martin: Sophie

Overige teksten: Jorn

Ontwerp

Liesbeth, Sjoerdje en Jorn

Artistiek concept

Jori, Marianne, Menzo en Sophie

Fondsenwerving

Femke, Iris en Marrit

Sfeerbeheer

Caitlin, Freddie, Koosje, Stijn,

Thomas en Yannic

Bestuur: Anne, Jorn, Saar en Sophie

@koorvoka
www.koorvoka.nl
info@koorvoka.nl

Dirigent

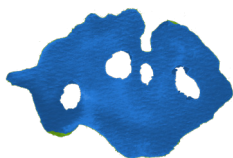
Fokko Oldenhuis
www.fokkooldenhuis.nl

**Gilles Hondius
Foundation**

**het
cultuurfonds**

Dit programma werd mede
mogelijk gemaakt door de **Gilles
Hondius Foundation** en het
Cultuurfonds

www.koorvoka.nl